

Valpovački vlastelini – bibliofili, kolekcionari, donatori

Bibliofili, kolekcionari, donatori

B I B L I O P H I L E S ,
C O L L E C T O R S ,
D O N O R S

Muzej Slavonije u zbirkama Povijesnoga odjela, Odjela umjetničkoga obrta, Numizmatičkoga, Etnografskoga te Odjela knjižnice čuva brojne predmete vrijedne obiteljske ostavštine, a njihove članove uistinu i možemo nazvati *Bibliofilima, kolekcionarima i donatorima*.

Sačuvana ostavština obitelji Prandau-Normann u Muzeju Slavonije svjedoči danas o životu i navikama vlasnika Valpovačkog vlastelinstva, njihovim interesima, društvenim usmjerenjima, oslikavajući život ovoga područja tijekom više od dva stoljeća.

Jedna od najvrednijih sačuvanih obiteljskih knjižnica u nas, s gotovo deset tisuća bibliografskih jedinica, te glazbena, ponajviše rukopisna građa, numizmatička zbirka koju je grof Rudolf Joseph von Normann-Ehrenfels darovao tadašnjem Gradskom muzeju, etnografska građa, iznimna kartografska zbirka, predmeti umjetničkoga obrta: namještaj, ukrasni predmeti, fotografije, slike, dokumentarna građa... dio su bogate riznice valpovačkih vlastelina pohranjene u Muzeju Slavonije i, prvi put, na ovaj način prezentirane javnosti.

Međutim, među ovim malobrojnim nalaze se i vrlo vrijedni predmeti koji svjedoče o valpovačkim plemićima kao ljubiteljima i promicateljima kulture, umjetnosti, književnosti i glazbe, kolekcionarima širokih interesa koji su već postojeće zbirke čuvali, razvijali i obogaćivali vrijednim, često i rijetkim umjetninama, i to generacijama.

Najveći dio predmeta na izložbi pristigao je u Muzej nakon Drugog svjetskog rata djelovanjem Komisije za sakupljanje i čuvanje kulturnih spomenika i starina (KOMZA).

Osnovao ju je Ministarstvo prosvjete Narodne Republike Hrvatske u lipnju 1945. godine i *prvobitno je djelovala u sklopu Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture, a potom, od 1946. do 1947. g., pod upravom*

Konzervatorskog zavoda Hrvatske.¹ Zadaća KOMZA-e bila je zaštita – evidentiranje te pohrana na sigurno – svih predmeta od kulturno-povijesnog i umjetničkog značenja koji su postali državnim vlasništvom nove FNRJ.

Kao povjerenici KOMZA-e,² dr. Danici Pinterović, i osječkom muzeju,³ kao najznačajnijoj državnoj instituciji na ovom području, stavljena je u zadatak skrb o napuštenim slavonskim dvorcima i drugim objektima u kojima su zatečeni ovakvi vrijedni predmeti te njihova zaštita, do odluke o njihovu premještanju.⁴ Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije⁵ omogućuje nam uvid u poduzete radnje preko mjesečnih izvješća KOMZA-e, brojnih zapisnika, zamolbi i odluka. Iz dva dokumenta upućena Upraviteljstvu Državnog muzeja u Osijeku,⁶ u listopadu i prosincu 1945. godine, razvidna je situacija koju je dr. Danica Pinterović zatekla: pri prvom posjetu dvorcu u Valpovu⁷ (u koji je već ranije bio useljen Dječji dom) u izvješću koje je uslijedilo navodi što je sve zatečeno pri pregledu prostorija koje koristi Dječji dom, kao i tavanskog prostora, gdje se također nalazilo podosta predmeta – pokućstva, slika i knjiga, ali uništenih jer je krov dvorca bio znatno oštećen. Prigodom dvaju sljedećih posjeta⁸ svi zatečeni predmeti od kulturno-povijesnog značenja preseljeni su u odabranu prostoriju na drugom katu, u lijevo krilo dvorca, pohranjeni i zapisnički evidentirani, nakon čega je soba zapečaćena, sve u nazočnosti Komisije od tri člana⁹ određena za ovu prigodu.

Tijekom 1946. godine dr. Danica Pinterović u više je navrata tražila sredstva koja bi omogućila osiguranje prostorija u kojima je bila pohranjena kulturno-povijesna građa, ali još više za preseljenje bogate knjižne građe, koja se počela osipati već nakon završetka ratnih operacija,¹⁰ što je na koncu i rezultiralo njezinim preseljenjem u Državni

1 Vinaj, M.; Vujić, Ž. Muzealnost knjižnice Prandau-Normann u Muzeju Slavonije Osijek. *Muzeologija* 48/49(2011/2012), Zagreb, str. 124.

2 *Referent za muzeje pri Ministarstvu prosvjete*, Odjel za kulturu i umjetnost, kako sebe naziva u izvješću s putovanja u Valpovo 29. listopada 1945.

3 Godine 1945./1946. Hrvatski državni muzej u Osijeku, od 1947. godine Muzej Slavonije.

4 Pinterović, D. O razvoju osječkog muzeja. *Osječki zbornik* 6(1958), Osijek, str. 19.

5 Jedna od zbirki Povijesnoga odjela Muzeja Slavonije.

6 Izvješća poslana upravitelju osječkog muzeja dr. Josipu Bösendorferu (ravnatelj Muzeja od 1941. do 1949. godine).

7 Izvješće Upraviteljstvu Državnog muzeja u Osijeku (sastavljeno i upućeno 31. listopada 1945. godine, nakon obilaska dvorca u Valpovu 29. listopada 1945. godine).

8 Isto (od 21. prosinca 1945. godine, gdje se navodi da je 12. prosinca 1945. godine obavljen pregled predmeta, pronađena prostorija za njihov smještaj i određena komisija za izvršenje zadatka, koji je obavljen 20. prosinca 1945. godine, uz opširan zapisnik – Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije – arhivska kutija sa spisima KOMZA-e).

9 Članovi Komisije bili su: 1.) Pinterović dr. Danica kustos Drž. muzeja u Osijeku, 2.) Grakalić Anica, upraviteljica Dječjeg doma, 3.) Vicić Antun, voditelj ekonomata Kotarskog NO-a Valpovo.

10 Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije (spisi 189/46 (K 4/46.); 12/46 (K 12/46); (K-33/46)).

muzej u Osijeku (ne u cijelosti, a također i bez pripadajućih polica).¹¹

Već početkom 1947. godine brojne aktivnosti Područnog sabirnog centra KOMZA-e koje je prethodno planirala njezina povjerenica dr. Danica Pinterović počele su se ostvarivati. Saznanje da se Dječji dom uskoro iseljava iz prostorija dvorca i da zapečaćena prostorija s vrijednim umjetninama, kao i drugi predmeti koji su preostali u nekim prostorijama dvorca, ostaju bez nužnog nadzora, pospješilo je nastojanja da se ti predmeti što prije zbrinu preseljenjem iz dvorca u Okružni sabirni centar u Osijeku. Tijekom prve polovice 1947. godine taj je posao, i još nekoliko zaštitnih mjera na drugim objektima u Valpovu, najvećim dijelom i obavljen, o čemu svjedoče brojna izvješća i zapisnici različitim relevantnim institucijama.¹²

Početkom srpnja 1948. godine počelo je popisivanje predmeta koje je dopremila KOMZA i do kraja mjeseca popisi su, uglavnom, i dovršeni. Predmeti dopremljeni iz Valpova popisani su 20. i 21. srpnja. Na pet strojem tipkanih stranica s oznakom Valpovo

K-10/46¹³ pod 114 stavki¹⁴ upisana su 143 predmeta. Šest predmeta bilo je određeno za otpremanje u Zagreb (kositrena vaza u obliku amfore, podnos od ulaštena drva i četiri vaze od kamenine).¹⁵ Četrdeset i tri slike (ulje na platnu) danas su dio fundusa Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku,¹⁶ petnaest predmeta nalazi se u zbirkama Povijesnog odjela Muzeja Slavonije, a ostali predmeti dijelom su mnogobrojnih zbirki Odjela umjetničkog obrta Muzeja Slavonije. Sačuvana obiteljska knjižnica spomenička je zbirka Odjela knjižnice Muzeja Slavonije21. srpnja. Na pet strojem tipkanih stranica s oznakom Valpovo K-10/46¹⁷ pod 114 stavki¹⁸ upisana su 143 predmeta. Šest predmeta bilo je određeno za otpremanje u Zagreb (kositrena vaza u obliku amfore, podnos od ulaštena drva i četiri vaze od kamenine).¹⁹ Četrdeset i tri slike (ulje na platnu) danas su dio fundusa Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku,²⁰ petnaest predmeta nalazi se u zbirkama Povijesnog odjela Muzeja Slavonije, a ostali predmeti dijelom su mnogobrojnih zbirki Odjela umjetničkog obrta Muzeja Slavonije. Sačuvana obiteljska knjižnica spomenička je zbirka Odjela knjižnice Muzeja Slavonije.

¹¹ Isto (spisi K 26/46; K 31/46).

¹² Ministarstvo prosvjete, Odjel za kulturu i umjetnost, Odsjek za muzeje, KOMZA v. d. Zemaljskog sabirnog centra, Zagreb, Kotarski Narodni odbor, Gradski Narodni odbor u Valpovu te Područni sabirni centar, odnosno Hrvatski državni muzej u Osijeku. Isto (spisi 11/47; K-1/47; K 9/47; zapisnik: Valpovo, 19. siječnja 1947.; K-13/47; K-23/47; K-24/47; zapisnik: Osijek, 15. svibnja 1947.; K-27/47)

¹³ Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije: Popis predmeta dopremljenih iz Valpova, spis K-10/46, str. 26–30; u ovom popisu ne nalazi se knjižna građa, već likovna djela, umjetničko-obrtnička, kao i kulturno-povijesni predmeti.

¹⁴ Upisano je 115 stavki, odnosno rednih brojeva, međutim, upis predmeta pod rednim brojem 50 (podnos od bijelog mliječnog stakla) ponovljen je pod rednim brojem 101.

¹⁵ Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije: Popis predmeta dopremljenih iz Valpova, spis K-10/46, red. br. 63, 64, 66 i 68, str. 28.

¹⁶ Tri pejzaža manjih dimenzija, ulja na platnu (spis K-10/46, red. br. 1, 6 i 22) dio su fundusa Odjela umjetničkog obrta Muzeja Slavonije; slika Josepha Hoffmanna Gora Bristenstock u Švicarskoj, 1890., posuđena je Galeriji, danas Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku, za tadašnji stalni postav (rv. 23/1998. g.).

¹⁷ Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije: Popis predmeta dopremljenih iz Valpova, spis K-10/46, str. 26–30; u ovom popisu ne nalazi se knjižna građa, već likovna djela, umjetničko-obrtnička, kao i kulturno-povijesni predmeti.

¹⁸ Upisano je 115 stavki, odnosno rednih brojeva, međutim, upis predmeta pod rednim brojem 50 (podnos od bijelog mliječnog stakla) ponovljen je pod rednim brojem 101.

¹⁹ Dokumentarna zbirka Muzeja Slavonije: Popis predmeta dopremljenih iz Valpova, spis K-10/46, red. br. 63, 64, 66 i 68, str. 28.

²⁰ Tri pejzaža manjih dimenzija, ulja na platnu (spis K-10/46, red. br. 1, 6 i 22) dio su fundusa Odjela umjetničkog obrta Muzeja Slavonije; slika Josepha Hoffmanna Gora Bristenstock u Švicarskoj, 1890., posuđena je Galeriji, danas Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku, za tadašnji stalni postav (rv. 23/1998. g.).